

ارزیابی پهنه بندی اکوتوریسم برپایه GIS با استفاده از مدل ظرفیت برد اکولوژیک

(نمونه موردی: شهرستان کلات، شمال استان خراسان رضوی)

محمد رضا منصوری دانشور^۱ شیرین یحیی شیبانی^۲

چکیده

اکوتوریسم (گردشگری اکولوژیک) صنعتی نوین بر پایه جاذبه های طبیعی به شمار می رود که می تواند به عنوان مکانیسمی برای حفاظت از محیط زیست و توسعه پایدار تلقی شود. راهبرد حفاظت از محیط زیست به ویژه در مناطق کمتر توسعه یافته مرزی که اساس توسعه آنها بتواند بر محوریت گردشگری قرار بگیرد، اهمیت بیشتری دارد. شهرستان کلات واقع در شمال استان خراسان رضوی از این گونه مناطق حساس است که از مجاورت مرزی به طول حدوداً ۱۴۰ کیلومتر با جمهوری ترکمنستان (به عنوان دروازه ورود ایران به آسیای مرکزی) برخوردار است. به علاوه اینکه محیط منطقه به عنوان توانمندی های اکوتوریستی، متأثر از چشم اندازهای بی شمار طبیعی و جاذبه های متنوع فرهنگی است. در تحقیق حاضر هدف ما تعیین قلمروهای ارزشمند اکوتوریسم شهرستان کلات در چارچوب توسعه تفرج گسترده و متمرکز بود از این رو متغیرهای مختلف محیطی از قبیل طبقات ارتفاعی، میزان شیب، جهت شیب، خاک، زمین شناسی، پوشش زمین و هیدرولوژی بر مبنای برنامه GIS پردازش شدند. سپس ظرفیت برد پهنه های دارای توان توسعه اکوتوریسم در سه سطح ظرفیت برد فیزیکی یا بالقوه (PCC)، ظرفیت برد واقعی (RCC) و ظرفیت برد مؤثر (ECC) محاسبه و ارزیابی گردید. با انجام آنالیزهای فضایی در برنامه GIS، به کلاسه بندی، ارزش گذاری و همپوشانی متغیرهای محیطی اقدام شد. همچنین مطالعات میدانی از طریق GPS و ژئورفرنس کردن تصاویر ماهواره ای Google نیز مورد توجه قرار گرفت. پهنه بندی نهایی برای ارزیابی توان اکوتوریسم در محدوده مورد مطالعه نشان داد که بیش از ۶۵٪ منطقه در قلمرو پهنه های دارای توان اکوتوریسم قرار می گیرند همین طور بیش از ۸۰٪ معابر منطقه به عنوان مسیرهای تفرجی در این پهنه ها واقع می شوند. محاسبات آماری نشان داد مجموع ظرفیت برد بالقوه شهرستان کلات حدود ۳۵۰ هزار نفر در سال، ظرفیت برد حقیقی معادل ۱۲۰ هزار نفر در سال و ظرفیت برد مؤثر حدود ۱۶۵ هزار نفر در سال می باشد. مقایسه عدد اخیر با آمار تورهای گردشگری در وضع موجود نشان داد که با مدیریت تفرج گسترده و توسعه زیرساخت های لازم در پهنه ها و مسیرهای گردشگری، افزایش تعداد گردشگران به میزان ۱۶ تا ۲۰ برابر امکان پذیر است.

واژه های کلیدی: مدل ظرفیت برد اکولوژیک، پهنه بندی و ارزیابی اکوتوریسم، سامانه اطلاعات جغرافیایی GIS، تورهای گردشگری، تفرج متمرکز و گسترده

مقدمه:

در دهه های اخیر، اهمیت گردشگری در سطح بین المللی هم از لحاظ تعداد گردشگران و هم از لحاظ درآمد ارزی همواره و به طور بی سابقه ای در حال افزایش بوده است (Thomas et al., 2005, 13-20). از این رو تحلیل فعالیت گردشگری از طریق به

۱- کارشناس ارشد ژئومورفولوژی در برنامه ریزی محیطی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد؛ mrm_daneshvar2012@yahoo.com

۲- کارشناس ارشد ژئومورفولوژی در برنامه ریزی محیطی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد؛ shirin.y.sheibani@gmail.com